

Каменко М. МАРКОВИЋ

НЕКОЛИКО РЕЧИ О ЈЕДНОМ ЗАБОРАВЉЕНОМ СЛИКАРУ

Апстракт: У овом раду се говори о сликару Сими Чемерицићу, чије је разноврсно и богато стваралаштво, стицајем необјашњивих околности, остало ван домаћаја шире и стручне јавности. Родио се 1906. у Призрену, где је 1923. завршио нижу гимназију, а потом се са породицом преселио у Скопље. Државну уметничку школу у Београду, уписао је 1924. године. Након дипломирања 1929, једно краће време боравио је на усавршавању у Венецији. По доласку у Скопље започиње своју сликарску каријеру, и заједно са другим ликовним делатницима са ових простора, исписује странице македонске модерне уметности. Словио је за једног од пионира акварела у Македонји. Јануара 1931. године постављен је за наставника цртања у Великој медреси у Скопљу. У овој средини остао је до капитулације земље, и важио је за одличног ликовног педагога. Други део живота, од 1941, до смрти, 1973. провео је у Нишу. У граду на Нишави је од 1945. до 1951. радио као професор цртања у Првој мушкој гимназији, а од 1951. године предавао је цртање, анатомију, декоративно писмо и орнаменту у Школи за примењену уметност. У периоду од 1953. до 1959. године био је директор Школе за примењену уметност. У овом граду остао је упамћен као одличан ликовни педагог и најбољи акварелиста.

Историчари уметности могу само да жале што нам је остало веома мало података о детињству и младости Симе Чемерицића. О себи и свом школовању није много говорио, па и поред делимично сачуване породичне архиве, није могуће са прецизношћу утврдити све чињенице везане за његов живот и рад.

Рођен је 28. јануара 1906. у Призрену. Крштено име било му је Симеон, али се у свим каснијим званич-

ним документима наводи као Сима Чемерицић. Зна се да је после завршене ниже гимназије у родном Призрену 1923. године са породицом прешао у Скопље, које је већ у 19. веку представљало трговачки и културни центар према коме су се српске породице са Косова окретале. Данас није могуће наслутити који су га мотиви определили да се 1924. године упише у Државну уметничку школу у Београду. Да ли је то рано испољени таленат, или, можда, подстицај и усмерење професора који су му предавали цртање? Сва је прилика да је у раној младости показивао наклоност према цртању. Могуће је да је свеукупна атмосфера у култури града допринела да се Чемерицић одлучи за, нимало сигуран, пут у свет уметности.

Београдска Уметничка школа, основана 1919. године, била је у успону када у њу 1924. године улази Сима Чемерицић. Истину за вољу те године из ње су отишли Петар Добровић и Тома Росандић.¹ За професоре је имао таква угледна имена као што су Бета Вукановић (1875-1972), Љубомир Ивановић (1882-1946) и Милан Миловановић (1876-1946), а краће време и Петар Добровић (1890-1942). Осим у школи, Чемерицић уметничко образовање стиче и посетама изложбама које су се тих година приређивале у Београду. Тамо се сретао са сликарством заснованом на принципима сезанизма, посткубизма и конструктивистичког приступа предметном свету слике. Те идеје у нашу уметност донели су, већином, они сликари који су се школовали у Паризу, у атељеу Андре Лота (1885 -1962). То ће, уједно, и бити корени стваралаштва Симе Чемерицића.

Године 1929, Сима Чемерицић дипломира на Уметничкој школи и са групом школских другова одлази у Венецију “ради продужења сликарства,

¹ Станислав Живковић, *Уметничка школа у Београду 1919-1939*, Београд 1987, стр. 15.

али не остаје(м) дуго.”² Занимљив је овај податак, о одласку у Италију, с обзиром на то да је жељено одредиште многих уметника, у то време, био Париз.

Можда разлоге томе треба потражити у чињеници, како казују породична осећања, да је Сима посебно ценио италијанску уметност, и да се дивио Тицијановој уметности.

Данас је немогуће утврдити да ли је тада у Венецији заиста имао прилику за неко додатно усавршавање, можда кратки боравак у некој од бројних приватних школа, или, пре, у нечијем сликарском атељеу. “Чињеница да је за своје даље усавршавање, након завршеног школовања, изабрао Венецију, а не Париз, који је у то време био мека уметности, говори у прилог тези да он није желео да суштински мења поглед на сликарство, који је формирао у Уметничкој школи у Београду.”³

По повратку у Скопље, Сима Чемериќић је, јануара 1931. године постављен за наставника у Великој медреси, где је све до избијања Другог светског рата предавао цртање и лепо писање - калиграфију. Сва је прилика да је тај посао обављао педантно и одговорно, јер у архивским документима наилазимо на службене оцене које га обележавају као одличног педагога: “Ради све врсте цртања и настоји да развије код ученика машту и способност тачног гледања и посматрања као и уметнички укусу”.⁴

Чемериќић овакве методе надограђује те “На крају сваке године приређује изложбе ђачких радова па је то учинио и у 1936. години и показао врло добар успех”.⁵ Његове “Наставне и васпитне методе одликују се јасноћом”, а он сам... има одличне педагошке особине и такт”.⁶ Стога је разумљиво што је за државни испит 1935. године узео тему “Циљ наставе цртања у средњим и стручним школама”.⁷ Као такав педагог остаће упамћен и у Нишу, бројним генерацијама ђака Гимназије и Школе за примењену уметност, који са љубављу и топлином говоре о њему.

Скопски период Симе Чемериќића, осим педагошким радом, обележен је и излагачком активношћу. У Скопљу је тих година деловало четрдесетак ликовних уметника, што овај град претвара у значајан центар југословенске међуратне умет-

ности. Свакако најистакнутија имена били су Лазар Личеноски (1901-1964) и Никола Мартиноски (1903-1973).

Личеноски је сликао питорескне пределе Македоније и људе у завичају који се баве рибарењем и малим занатима. Незаборавне су му дела: *Ткаље ћилима*, *Галичанка*, и *Афион*, можда најпоетичнији пејзаж у читавој македонској уметности. Зелена овде има свежину младог лишћа после кише. Неке слике Личеноског приказују социјалне мотиве његовог краја са сентиментално-ироничном нотом. Поштован и цењен у Југославији, Личеноски је 1945. године изабран за члана Уметничког савета ликовних уметника Југославије.⁸

Никола Мартиноски формиран у клими европског експресионизма, наставио је да слика оне теме које су обрађивали његови сликарски узорци, али и све оно што је било необично, изазовно и болно. “Карактеристични су у том смислу цртежи Мартиноског из његовог париског периода, скицозно одређени немирном линијом која фиксира гротескно-сатиричне облике, кроз које дефилије бизарни полусвет великих метропола, оно што је у њима ласцивно, изазовно и несвакидашње.

У Македонији Мартиноски је спонтано нашао еквивалент за ове мотиве у сиротињским призорима скопских циганских махала, у сиромашним ентеријерима, у дну њене друштвене средине: у јавним кућама у крчмама Скопља и Солуна”.⁹ Почетком четврте деценије долази група Симиних колега из Уметничке школе – Вангел Коџоман (1904-1994), Зора Поповић (1902-1978) и Сабахадин Хоџић (1909-1982). Тада је и основано Удружење ликовних уметника Вардарске бановине¹⁰ чији је члан и излагач био и Чемериќић. Године 1932. биран је за благајника Удружења. Колико је, у данашњим приликама, могуће сазнати, Чемериќић је учествовао само на VII изложби Удружења, априла 1933. године. Сасвим је извесно да је његово сликарство било и раније представљено скопској публици, јер Личеноски у приказу изложбе коју је 1932. године организовало Друштво пријатеља уметности *Јефимија*, жали што се на њој не могу видети и пастели Симе Чемериќића.¹¹

² Диплома о државном испиту од 20. 4. 1935, чува се у породичној архиви.

³ Уметност, *Nova uprava saveza likovnih umetnika Jugoslavije*, „Savez likovnih umetnika Jugoslavije“, Beograd 1950, str. 79.

⁴ Борис Петковски, *Социјална уметност у Македонији 1930-1950*, у: *Југословенска уметност XX века*, Музеј модерне уметности, Београд 1969, стр. 61-62.

⁵ Угљеша Раичевиќ, *Здружението на југословенските ликовни уметници на Вардарската Бановина во Скопје*, „Разглед“ 8-9, Скопје 1980, стр. 936-951.

⁶ *Личеноски (Лазар Личеноски)*, *Изложба јужно-ср-*

² *Аутобиографија* без датума, чува се у породичној архиви.

³ Каменко М. Марковић, *Мајстори акварела 2*, “Сито-принт плус”, Ниш 2010, стр. 9.

⁴ Службени лист за 1939. годину, од 4. 3. 1939, чува се у породичној архиви.

⁵ Службени лист за 1937. годину, од 14. 2. 1937, чува се у породичној архиви.

⁶ Службени лист за 1940. годину, од 25. 2. 1940, чува се у породичној архиви.

Сима Чемериќиќ. Портрет сељака. 1930.
Акварел, 28x38 см. Није сигнирано.

Такође, у раније наведеној архивској грађи¹², читамо да је он учесник изложби ликовних уметника "... у Скопљу и ван Скопља". Које су то друге изложбе, где су организоване, за сада није било могуће одгонетнути.

У каталозима изложби Друштва ликовних уметника Ниша¹³ наводи се групно излагање у Прагу, организовано "пре рата". Нема сумње да је тадашња стваралачка активност Симе Чемериќића пробудила интересовање код ликовних критичара, који о њему дају позитиван суд.¹⁴

Средином 1938. године у Скопље долази још један школовани сликар Љубомир Белогаски (1911-1994). Након окончаних студија сликарства у Београду (1931-1938), исте године почиње да ради као ликовни педагог у једној гимназији у Скопљу. Љубомир Белогаски ће временом постати један од највећих акварелиста у македонској ликов-

бијанских сликара у Скопљу, „Вардар“, Скопље 5. 6. 1932, стр. 7.

¹² Види напомене 4 и 6.

¹³ Каталог изложби *Ниш 67* и *Ниш 68*.

¹⁴ Љуб(омир). М. Добричанин, *Утврђивање једног сликарског плагијата на великој изложби у Скопљу*, „Правда“, Београд 23. 4. 1933, стр. 12.

ној уметности, био је у пријатељским односима са Симом Чемериќићем, и снажно је подржавао Чемериќићеву посвећеност акварелу жанру - сликарства који је у овој средини био у зачетку.

Захваћена вихором рата, породица Чемериќић, након капитулације земље одлази из Скопља за Србију, а половином маја месеца Сима је постављен за наставника у Државној реалној гимназији у Великом Градишту. Августа месеца премештен је на рад у I мушку гимназију у Нишу. И овде се бави педагошким радом, најпре у гимназији, а потом, до пензионисања, у Школи за примењену уметност. Активан је члан Друштва ликовних уметника Ниша, редовно се појављује на годишњим смотрицама. Међутим, за живота није стигао, стицајем околности, да своје обимно и разноврсно дело представи публици на самосталној изложби.

Сликарска заоставштина Симе Чемериќића садржи више стотина радова, у власништву сина, Зорана Чемериќића, као и код родбине, пријатеља и неколико старих и угледних нишких породица. Десетак његових акварела поседује и Народни музеј у Нишу. Иако је, по Зорановом казивању, велики број слика и цртежа, насталих у скопском периоду, страдао у пожару пре ратне 1941. године, по нешто се из тог времена и сачувало.

Неки Чемериќићев рад је можда страдао и 1963. године у катастрофалном земљотресу који је погодио Скопље. Можда се на простору Македоније, и дан-данас налазе нека Чемериќићева дела о којима шира јавност ништа не зна. То би ваљало истражити.

Најранији, данас познати, радови Симе Чемериќића датирају из последњих година школовања у Уметничкој школи. То су, пре свега, скице и студије људског тела, рађене оловком. Иако по мало тврде, оне нам говоре о добро савладаном занату. Рађене академски, класично, одају сигурну руку аутора. На самом крају студија, или непосредно иза тога, настала је једна серија актова, изведена нешто слободније. Снажна и чврста тела, обликована су изменом светлих и тамних површина, које своје исходиште имају у конструктивистичком начину грађења форми. На овим радовима приметан је утицај Петра Добровића. Зависно од средстава којим су цртежи изведени, аутор добија различите вредности за исте мотиве. Тако је акт у оловци - тушу оштрих бридова, док онај у сангвини има умекшане, али и даље скулпторске облике. Као што је већ речено, Сима Чемериќић, од самих почетака своје основне сликарске идеје изражава у тада владајућој превази форме над бојом. Такав је и *Аутопортрет* (уље на платну, 51 x 65 см. Није сигнирано), настао, вероватно, крајем треће или почетком четврте деценије. Блага геометријска стилизација препознатљива је у овом зани-

Сима Чемериќић. Циганче. 1932. Акварел, 25x33,5 см.
Није сигнирано.

мљиво постављеном, трочетвртинском профилу. Симетричност простора разбијена је дијагонално компонованом масом попрсја. Претежно тамну позадину, као и одећу, расветљава лице саздано на принципима конструктивистичког решавања форме. Колорит је сведених тонова, из доњег регистра, заснован на односу светлог и тамног. Постављање фигуре према непроменљивој тамној позадини указује да Чемериќић можда нешто дугује Клоду Манеу (1840-1926). То је психолошки портрет, добро простудиран и одлично насликан. Овом временском раздобљу припадају и пастели *Портрет непознатог* и *Портрет Руса*. Они су били излагани на некој од изложби организованог тих година, о чему сведоче и фотографије сачуване у породичном албуму. На тим, пожутелим фотографијама, нажалост, нема никаквих забелешки. Зато и нисмо у прилици да утврдимо када су и где излагани ови радови. Највероватније да је то била већ поменута VII изложба Удружења ликовних уметника Вардарске бановине. Наиме, Франце Месеснел, историчар уметности и професор на скопском Филозофском факултету, у приказу ове

изложбе истиче “студије глава”¹⁵ Симе Чемериќића.

За портрет познат под именом *Циганче* (акварел, 25 x 33,5 см. немамо довољно података да можемо са сигурношћу казати да ли је скопска публика била у прилици да га види на овој изложби, али би се на ово дело, или неко сасвим слично, могла односити висока оцена изречена тим поводом. Ђорђе Орлов студент историје уметности, и сликар наводи да “... у акварелу и пастелу истиче се г. Чемериќић, чији један акварел спада у најуспелије радове на изложби”.¹⁶ *Циганче* је рађено у најбољим традицијама сликарства треће деценије. Поуке сезаннизма о модулацији су основа. Ситне, колористичке пеге, по принципу светло-тамно, граде младо и пуно живота дечије лице. Загасите и светле боје инкарната, најплеменитијих тонова, пуне су искричавих честица које индукују светлост по површини. Црвенкасти акценти наглашавају поједине деонице, не реметећи свеукупну топлину колорита која зрачи са овог портрета. “Насликани портрет дечака је импресионистички исечак тренутка ухваћеног у кратком али интензивном трајању. Благ поглед дечаков у нешто неодређено (можда у живот, у судбину, у неизвесност!) и неодређени полуосмех, одају утисак невиности и чедности детињства”.¹⁷

Почетком четврте деценије приметна је промена у Чемериќићевом стваралаштву, она је резултат одређених промена које су се догодиле у ликовној уметности тог времена. Он се постепено ослобађа од извикане конструктивности и зарања у боје, тонове, у право сликарство, без великих црних мрља, коришћених у претходној епохи и окреће се колористичкој концепцији слике. Дошло је до једног великог прочишћавања палете и до једне чулности која више није била збуњена интелектуалним додацима који су у сликарство, у право сликарство, били унети споља, а површина слике осветлила се неком благошћу у којој се јавља Чемериќићева осетљивост за тон. Једна *Мртва*

¹⁵ Ф(ранце). М(есеснел), *Изложба Удружења ликовних уметника у Скопљу*, „Јужни преглед“ бр. 4, Скопље 1933, стр. 138.

¹⁶ Ђорђе Орлов, *Са изложбе јужносрбијанских уметника у Скопљу*, „Вардар“, Скопље 27. 4. 1933, стр. 7.

¹⁷ Даница Радуловић Столић, *Плес и чаролија боја*, у: *Мајстори акварела 2*, „Ситопринт плус“, Ниш 2010, стр. 18-19.

природа, насликана уљем на картону стоји на преласку тих двеју поетика. Сликaр из претходног периода задржава скоро монохромну сиво-маслинасту палету, али су облици знатно мекши, разигранији. Све ове одлике поседује и *Портрет сељака* (Акварел, 28 x 38 cm. Није сигнирано.)

Тај прелаз није ни нагао, ни изразит, већ се јавља поступно, садржећи у једној слици елементе једног или другог ликовног поступка. То се најбоље може видети у два мртвим природама с рибама, од којих је једна вероватно она “*Мртва природа*, пастел г. Симе Чемериџића”,¹⁸ коју истиче Љубомир Добричанин у приказу VII изложбе Удружења ликовних уметника Вардарске бановине. “Овде се јављају широке бојене површине уједначеног тоналитета, чак изразитог колорита. Јарка црвена, оранж и плава, понегде и жута, одају Чемериџићево колористичко опредељење. Да би се раздвојили широки планови, границу међу њима чини вијугава плава или црвена линија. Унутрашњи склоп предмета није тако чврсто моделован, а површине су разграђене видљивом фактуром. И светлост је више присутна, оплемењујући истанчаност колористичке хармоније”.¹⁹

Временом, Чемериџићево сликарство је све више окренуто ка боји као носиоцу основног ликовног израза. Није познато да ли је сликао пејзаже, тако карактеристичне за пробуђени колоризам четврте деценије. Самом крају скопског периода припадају *Портрети брата* (Акварел, 30 x 43 cm. Није сигнирано) и *Сестре* (Акварел, 30 x 42 cm. Није сигнирано) и један *Аутопортрет* (Акварел, 29 x 40,5 cm. Није сигнирано). То су радови на којима доминирају светли тонови, свеж и разигран колорит, што је сигурана потврда да је уметник прихватио искуства интимизма и поетског реализма. Једно раздобље у животу и стваралаштву Симе Чемериџића је било завршено. Држава у којој се школовао – распала се. Територија некадашњег краљевства Срба, Хрвата и Словенаца била је захваћена ратним пожаром. Били смо народ умирања и туге.

Ниш

Доласком у Ниш, и по окончању рата, у којем је и сам учествовао од новембра 1944. године, започиње други период живота и стваралаштва Симе Чемериџића. Нова средина, нови људи и нов друштвено – економски поредак. Све указује да се он није приклонио захтевима и идеологији соција-

листичког реализма. Нема у његовом стваралаштву великих “ударничких” композиција. Очигледно је, да он није био одушевљен соц-реализмом попут Боже Илића (1919-1993), некадашњег професора Уметничке школе у Нишу. “Идеју соцреализма први је прихватио најдаровитији и најмлађи – Божа Илић. Њему је највише одговарала оваква програмска концепција, јер је он волео монументалну, фигуративну композицију као код старих мајстора: Веласкеза, Делакроа и Курбеа и њихове занатске вештине. Сада, када после временске дистанце сагледавамо његово стваралаштво, чини нам се да је захваљујући томе што није раније оптерећен никаквим стилским и тематским оквирима и што у суштини није до краја разумео програмске захтеве, у свет југословенске уметности улетео брзином комете. Из ње је том брзином и излетео.”²⁰ Чемериџић је наставио као и многи уметници, тамо где је, за тренутак, застао. Нови почетак, или боље рећи нову фазу, можда најбоље изражава једна *Мртва природа* (46,5 x 33 cm. Није сигнирано), насликана уљем на картону. Настала, највероватније око 1950. године, одаје уметника усмереног ка колористичким вредностима и преваходној улози боје у грађењу слике. Она је резултат “ослобођене” палете, што се могло уочити код једног броја сликара у тим првим годинама по престанку соцреализма. Чисте, засићене боје звонких тонова, као да су директно нанете из туба. Наглашена фактура и готово непогрешив осећај за материју, додатни су елемент, примерен оваквом начину ликовног изражавања. Нажалост, ово је једна од ретких слика рађених уљем, јер се Чемериџић потпуно предаје акварелу.

Нисмо успели да проникнемо у разлоге напуштања рада уљаном техником. Можда их треба тражити, између осталог, и у критици поводом колективне изложбе Друштва ликовних уметника Ниша, где је Чемериџић изложио један број уља и акварела. Критичар констатује: „Уља ... која су још сирова. У акварелу он има солидан занат”.²¹ Одредница “сирова” овде је дата у негативној конотацији. Не знамо која су то уља, нисмо их пронашли у Чемериџићевој заоставштини.

Уколико се радило о радовима сличних одлика као што је већ поменуто *Мртва природа*, ова одредница би се могла односити само на физичка својства боје – на њену чистоту, без мешања са другим, али то ни у ком случају не би смело да буде негативно оцењено, пре би могло да буде потврда критичаревог неразумевања.

²⁰ Златимир Марковић, *Савремена ликовна уметност Ниша*, „Ситопринт плус“, Ниш 2007, стр. 15.

²¹ Аноним. *Трећа изложба слика и скулптура у Нишу*, “Народне новине”, Ниш 17. 5. 1952, стр. 5.

¹⁸ Љубомир Добричанин, наведени рад.

¹⁹ Наташа Дрча, *Сима Чемериџић*, Народни музеј Ниш, Ниш 1997. (Каталог).

Две године раније, Божа Илић је изложио своју слику *Сондирање терена на Новом Београду* (Народни музеј, Београд), Чемерикић, изненађен, гунђа пред том бучном сликом: “Шта је ово! Не познајем овај начин сликања!” С друге стране, могуће је да се Чемерикић потпуно предао акварелу свестан да је радовима у овој техници још у скопском периоду постигао одличне резултате.

Док се у скопском периоду, судећи по написима у штампи и сачуваним радовима, није интензивно бавио пејзажом, у *нишком* – ова тема постаје доминантна. Ниш и његова околина имају довољно инспиративних предела; у његовој непосредној близини је и Сићевачка клисура, која је својевремено опчинила Надежду Петровић (1873-1915), али је Чемерикић своја најбоља остварења насликао на обали Јадранског мора.

“Те питорескне пределе, где се лепота тражила у занимљивости самог пејзажа, он је сликао на реалистичан начин. Његову пажњу мање је привлачила архитектура ренесансних градова, а више свеукупни визуелни доживљај. Важно је било ухватити у трену неприметни титрај водене површине или забележити врелину морских испарења и љубичасту измаглицу залазећег сунца. Отмене старе виле зарасле у меко зеленило четинара, огледају се у сјају воде неке мале увалице. Сцене из лука и марина са “шумом” катарки и јарбола, пружале су прилику да се у акварел унесе и линија, схваћена на цртачки начин.²² Али, има и двестаак акварела са Јадранског мора на којима је Чемерикић постигао прозраност композиције и ухватио ефекте замируће светлости на обали, без иједног цртачког детаља (*Јелса - Хвар*, 1960, *Бол*, 1965, *Црквица са звоником*, 1965, *Мотив с мора*, 1960, *Предео с мора*, 1960, *Крк*, 1961, *Крк - Шило*, 1962, *Јелса*, 1962).

Занимљив је процес настајања појединих акварела. Сликара је понекад неки од тих мотива радио прво као цртеж оловком, а потом и у акварелу. При том, оба рада имају сва обележја завршеног - целовитог дела. Поједине пределе је, потом, пре-

Сима Чемерикић. *Портрет сестре*. 1935. Акварел, 30x42 см. Није сигнирано.

носио на платно. Та дела не спадају у мање успешна остварења. Напротив!

Врло срећно је формулисана једна сликарска концепција кад је речено: “Треба сликати ефекте које нам ствари дају, а не саме ствари”, - другим речима треба сликати оно што нам наша визуелност сугерише, а не буквално онако како наше физичко око види.

Свестан чињенице да је у његовом раду наступио замор, и да му је потребна промена, Чемерикић се окреће цртачким техникама. Чини то у добар час. Од 1960. до 1962. године, он интензивно користи оловку, туш и њихову комбинацију, или комбинацију туш - акварел, и остварује одличне резултате (*Мотив из Јелсе*, оловка 1960, *Крк - Шило*, туш - акварел, 1962). Али и овде, у овој техници, он се често стиди вештине и смерно, скоро са замуцкивањем вуче пером или фломастером као у страху да неким пренагљеним потезом не поремети танано ткиво своје визије.

²² Бојана Дељанин, *Мајска изложба*, „Народне новине“, Ниш 7. 5. 1960, стр. 5.

Сима Чемериќић. Мртва природа. 1950. Уље на картону, 46,5x33 см. Није сигнирано.

У овом раздобљу остварио је и неколико изврских радова служећи се пастелом – својом омиљеном техником (*Мртва природа*, 1962).

Од 1962. до 1967. године он се служи фломастером, комбинацијом оловке и фломастера, али не запоставља и пастел. Резултати нису изостали. Једна сјајна ниска радова то недвосмислено потврђује (*Мотив из Цриквенице*, фломастер, 1962, *Бол*, оловка - фломастер, 1965, *Улица у Ровињу*, фломастер, 1965, *Водице*, фломастер, 1967, *Водице*, пастел, 1967).

Неки од ових радова нису касније уопште коришћени и представљају сасвим непознате странице Чемериќићевог дела.

Потребно је истаћи да се Чемериќић дуго бавио акварелом и да је оставио иза себе око сто педесет одличних радова.

Његове радове на изложбама Друштва ликовних уметника Ниша, критика је позитивно оцењивала. Историчару уметности Бојани Дељанин, нису промакла битна својства Чемериќићеве сликарства: “Док већину слика овог уметника одликује расветљена палета, дотле у сликама *Крива ливада*, *Сува планина*, *Дубровник*, преовлађује тамни, плавозеленкасти тон. Има се утисак да су слике код којих је дошла до изражаја уметникова расветљена палета, поетичније, топлије и пуне живота. Иначе изложени радови овог сликара показују зрелог уметника који располаже богатим регистром боја, чија кичица суверено влада тоналитетом, што на гледаоце оставља упечатљив утисак. Слика *Хризантеме* остаје дуго у сећању после разгледавања изложбе, а то долази отуда што се тамнији и светлији тонови узајамно допуњују и стварају незаборавни склад боја, док се две јабуке, како својим обликом тако и бојом, по својој изражајној снази приближавају натурализму.”²²

С друге стране, могло се уочити, и покаткад је то ликовна критика наговештавала, да је овакво Чемериќићево сликарство само одраз традиционализма и добро савладаног заната. Ово је, донекле, и разумљиво, јер су се у првој половини седме деценије у нашој ликовној уметности догађали процеси супротни ономе што је заступао Сима Чемериќић. Било је то време енформела, који је и у Нишу имао своје заступнике, и поред чијих одличних радова, мирноћа и уморити ритам Чемериќићевих поетско-реалистичких предела, могу изгледати као радови из неког другог доба.

Године 1963, на мајској изложби десет нишких сликара организованој у Изложбеном простору у Тврђави, Сима Чемериќић је изложио осам акварела. Бојана Дељанин је у нишким “Народним новинама”, као најбоље радове оценила платно *Под липом* Чедомира Крстића и аквареле Симе Чемериќића.²³

Сима Чемериќић је кроз свет сликарства ишао истраженим путевима, лагано. У његовом раду није било ни крупних скокова, ни великих падова. Оно што је научио на Академији, чинило је основни супстрат његове уметности. Њега се нису тицали правци у сликарству: он није веровао у старо и ново, нити је икад ради струја које су га окруживале и помислио на какво насиље над својом личношћу. Ако је понешто *ново* и усвојио, то је зато што му се наметнуло само по себи у једном тренутку као једино могућ начин да се ваљано изрази.

Извесно је да Сима Чемериќић није припадао ликовној авангарди, али је снажно допринео раз-

²³ Златимир Марковић, *Савремена ликовна уметност Ниша*, „Зограф“, Ниш 2007, стр. 39.

воју ликовне уметности на овом простору. Када је реч о акварелу, он је овој префињеној техници широко отворио врата и показао да она ни у чему не заостаје за другим сликарским техникама. Истини за вољу, понеки акварел Нишлије су виделе и раније, као део стваралаштва Владислава Тителбаха,* ту, пре свега, мислим на *Стару караулу у Нишу* и *Две жене у радном оделу*, и *Беле-кулу* (Акварел је насликан 1881. године.) Ђорђа Крстића (1851-1907). Али, Сима Чемерикић је својим континуираним и преданим радом, средини у којој је живео и стварао, јасно ставио до знања да се резултати у овом жанру уметности могу постићи само великим радом, и да ова сликарска техника не заслужује да се њоме уметник користи с времена на време, или у доколици. То и не треба да чуди, када се зна да је у Уметничкој школи имао за професора, изврсног акварелисту – Бету Вукановић.

У настојању да се праведно оцени Чемерикићево сликарство, тридесет и осам година након његове смрти, морамо казати да у њему има лепота и то својих, из сопствене душе. Као такав дао је српском сликарству 20. века неколико прворазредних пејзажа, на којима преовладавају топли и лирски акценти. У пејзажима с мора, Чемерикић је доживео звездане часове своје уметности. Када се ово каже, ту се пре свега мисли на *Предо с мора*, можда један од његових најбољих акварела, али и на *Пејзаж из Макарске*, *Мали Лошињ*, *Мотив из Бола - Брач*, *Крк*, *Барка*, *Хвар - Јелса*, *Мотив из Водица...*

На његовим мртвим природама нема ничег што изненађује, све је сликарски и занатски коректно

урађено. Он се трудио да остане веран природи, творцу тако заводљивих облика. *Руже* су “поетична” слика која захтева посматрање из близине. Поставивши две књиге (зарад равнотеже), поред бокала са дивним цветовима ружа, на слици поетичног назива *Руже и књиге*, Сима Чемерикић нам прича о љубави према цвећу. Бројне друге слике, још јасније откривају дискретну и веома осећајну природу овог сликара.

Ретроспективна изложба радова Симе Чемерикића у згради Народног музеја у Нишу, 1997. године, изазвала је велико интересовање стручне и шире јавности. Његови ученици, колеге, пријатељи, бивше комшије и познаници током марта и априла долазили су у овај изложбени простор да одају признање највећем акварелисти кога је Ниш икада имао.

Из ових редака може се назрети велика и многострука делатност Симе Чемерикића као сликара и педагога.

О Сими Чемерикићу је мало писано, а до 2010.* године ниједно његово дело у боји, није било репродуковано у стручној литератури. Овим радом та неправда је на известан начин ублажена, али није исправљена. Надамо се да ћемо видети и његову велику изложбу, која ће бити прилика да се упозна целокупан његов рад.

Прошло је сто пет година од рођења Симе Чемерикића и тридесет и осам од његове смрти. Време је да се о њему напише једна целовита прича, а он заузме оно место међу ликовним ствараоцима које је радом и дOMETИМА своје уметности заслужио.

* Рођен у месту Ленешнице код Прага 1847. године, завршио је Високу техничку школу у Прагу а похађао је и сликарске студије. Оставио је у цртежу, уљу и акварелу више стотина радова различите ликовне вредности. Детаљно је обрађивао српску етнографију, а његови бројни ликовни радови имају више документарни него уметнички карактер. Умро је у Београду, 1925. године.

* Каменко М. Марковић, *Мајстори акварела 2* “Ситопринт плус”, Ниш 2010, садржи 15 репродукција Чемерикићевих дела у боји, стр. 25-39.

Коришћена литература

1. Личеноски (Лазар Личеноски), *Изложба јужно-србијанских сликара у Скопљу, "Вардар"*, Скопље 5. 6. 1932, стр. 7.
2. Љуб(омир). М. Добричанин, *Утврђивање једног сликарског плагијата на великој изложби у Скопљу, "Правда"*, Београд 23. 4. 1933, стр. 12.
3. Ћ(орђе). О(рлов), *Са изложбе јужносрбијанских уметника у Скопљу, "Вардар"*, Скопље 24. 7. 1933, стр. 7.
4. Ф(ранце). М(есеснел), *Изложба Удружења ликовних уметника у Скопљу, "Јужни преглед" бр. 4*, Скопље 1933, стр. 188.
5. Аноним. *Трећа изложба слика и скулптура у Нишу, "Народне новине"*, 17. 5. 1952, стр. 5.
6. С(лободан). Поп(овић), *Кроз атељеа, "Народне новине"*, Ниш 27.11.1954, стр. 6.
7. Аноним. *Отворена је пролећна изложба Друштва ликовних уметника из Ниша, "Народне новине"*, Ниш 7. 5. 1955, стр. 5.
8. Аноним. *Отворена изложба нишких сликара и вајара, "Народне новине"*, Ниш 8. 12. 1956, стр. 5.
9. ИВ (Иван Вучковић), *Зрелија остварења, "Народне новине"*, Ниш 14. 9. 1957, стр. 5.
10. Ј (Драгољуб Јанковић), *Изложба слика и скулптура ликовних уметника Ниша, "Народне новине"*, Ниш 9. 5. 1959, стр. 5.
11. Бојана Деланин, *Мајска изложба, "Народне новине"*, Ниш 7. 5. 1960, стр. 5.
12. Р(адомир). Антић, *Мајска изложба ликовних уметника, "Народне новине"*, Ниш 6.5. 1961, стр. 7.
13. В(идосав). Петровић... И дела вредна пажње, *"Народне новине"*, Ниш 19. 10. 1963, стр. 7.
14. В(ојислав). Девић, *Од реалистичког до апстракције, "Народне новине"*, Ниш 22. 7. 1967, стр. 6.
15. Угљеша Раичевић, *Здружението на југословенските ликовни уметници на Вардарска Бановина во Скопје, "Разгледи" бр. 8-9*, Скопје 1980, стр. 936 - 951.
16. Mustafa Memić, *Velika Medresa i njeni učenici i revolucionarnom pokretu*, Скопје 1984, str. 50, 82.
17. Станислав Живковић, *Уметничка школа у Београду 1919-1939, Београд 1987*, стр. 15.
18. Драгољуб Јанковић, *Школа у ликовном животу града, у: 40 година Школе за примењену уметност у Нишу*, Ниш 1988, стр. 39-40.
19. Наташа Дрча, *Сима Чемериќић*, Народни музеј Ниш, Ниш 1997. (Каталог).
20. Златимир Марковић, *Савремена ликовна уметност Ниша, "Зограф"*, Ниш 2007, стр. 15, 39.
21. Umetnost, *Nova uprava saveza likovnih umetnika Jugoslavije, "Savez likovnih umetnika Jugoslavije"*, Београд 1950, str. 79.
22. Борис Петковски, *Социјална уметност у Македонији 1930-1950, у: "Југословенска уметност XX века"*, Музеј модерне уметности, Београд 1969, стр. 61 - 62.
23. Каменко М. Марковић, *Мајстори акварела 2, "Ситопринт плус"*, Ниш 2010, стр. 25-39.
24. Драган Симић, *Мајстори акварела, "Народне новине"*, Ниш 20. 7. 2010.

Каменко М. МАРКОВИЌ

ЗА ЗАБОРАВЕНИОТ СЛИКАР

Резиме

Трудот се однесува на Сима Чемериќиќ, сликар чија разновидна и богата креативност останала необјаснета за општата и професионалната публика. Роден е во 1906 година во Призрен, каде што завршил основно училиште, а семејството потоа се преселило во Скопје. Во 1924 година се запишал во Државното уметничко училиште во Белград. По завршувањето на школовањето, во 1929 бил на кратка обука во Венеција. По враќањето во Скопје, ја започнал својата уметничка кариера. Тој е еден од сликарите во оваа област што ја создаваа современата македонска

уметност. Во медресата во Скопје во 1931 година е назначен за учител по цртање. Останал во регионот до окупацијата и бил одличен учител. Вториот дел од животот, од 1941 до неговата смрт во 1973 година, го поминал во Ниш. Работел како професор во машката гимназија од 1945 до 1951 година. Потоа предавал цртање, декоративно и орнаментално пишување во Училиштето за применета уметност. Во истото училиште е назначен за директор во периодот од 1953-1959. Во Ниш тој го поминал животот како одличен учител и извонреден акварелист.

Kamenko M. MARKOVIĆ

ABOUT A FORGOTTEN PAINTER

Summary

This paper deals with Sima Čemerikić, the painter, whose varied and rich creativity, due to unexplained circumstances, has remained beyond the reach of general and professional public. He was born in 1906 in Prizren, where in 1923 he completed lower secondary school after which his family moved to Skopje. He enrolled the State School of Art in Belgrade in 1924. Having graduated in 1929 he spent a short time training in Venice. Upon his arrival in Skopje, he began his artistic career. He was one of many artists from the region who printed the pages of Macedonian modern art. He had a reputation as one of the pioneers of watercolors-aquarelle painting

in Macedonia. He was appointed teacher of drawing in the madrassa in Skopje in 1931. He remained in this region until the surrender of the country, and was a great art teacher. The second part of his life, from 1941 to his death in 1973, was the time he spent in Niš. He worked as a drawing professor at the First Men's Grammar School from 1945 to 1951. Afterwards, he taught drawing, anatomy, decorative and ornamental writing at the School of Applied Art in 1951. He was then appointed the principal at the same school from 1953 to 1959. He has been remembered in the city of Niš as a great art teacher and the best watercolorist.